

РОЛЯТА НА СЕКТОРНА ПРОГРАМА „ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ“ ЗА РАЗВИТИЕТО НА СИСТЕМАТА НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ, 2007 – 2010 Г.

Димитър Асенов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Настоящата статия представлява опит да бъде анализиран съществуващият механизъм на провеждане на интеграционни политики у нас в края на седмата година от членството на България в ЕС. Тя има за цел да представи резултатите от осъществено собствено проучване за оценка на въздействието на секторна програма „Леонардо да Винчи“ (едно от свързващите звена, което поддържа и осъществява политиката за професионално образование и обучение на страните от ЕС) върху развитието на системата на професионалното образование и обучение (ПОО) в България. В текста се защитава тезата, че осъществените у нас проекти по децентрализираните дейности (*Мобилност, Партньорства и Трансфер на иновации*) на Програмата изпълняват единствено и само нейните „ниски цели“ (въздействие на индивидуално ниво), с което не допринасят тя да бъде използвана за провеждането на преднамерена политика за решаването на структурните проблеми на българското професионално образование и обучение. Заложеният в проучването концептуален модел на изследване (посредством последователната употреба на количествени и качествени методи на изследване и анализ) разкрива основните причини за постигнатите „ниски цели“:

– съществуващата у нас нормативна уредба в областта на професионалното образование и обучение, явяваща се своеобразна пречка за провеждането на интеграционни политики;

– липсата на нормативно гарантиран механизъм за публично партньорство с цел формиране и провеждане на секторна политика, в която позицията на заинтересованите страни да подобри ефективността на употребата на програмните ресурси на ЕС.

Достигнатите изводи предопределят необходимостта от търсенето на алтернативен управленски модел в България, който да създаде необходимите предпоставки секторна програма „Леонардо да Винчи“ (като част от новата европейска програма за образование и обучение „Еразъм +“) да реализира заложените в нея високи обществени цели, които да се превърнат в гарант на устойчив темп на растеж и социално-икономическо развитие.

Keywords: policy, program, project, education, training, evaluation, impact

Въвеждане в проблематиката

Европейският съюз (ЕС) се основава на свободното движение на икономически ресурси, измежду които движението на работната сила е с ключова важност. Този процес предполага наличието на общи и утвърдени европейски стандарти за качеството на работната сила, вследствие на което провеждането на интеграционни политики в областта на професионалното образование и обучение *не следва* да бъде осъществявано факултативно. Това налага необходимостта в отделните страни членки да бъдат подсигурени еднакви или поне съизмерими условия за професионална подготовка, които да дават възможност за непрекъснато поддържане на качеството на работната сила и нейната пригодност за заетост в съответствие с изискванията на пазара на труда¹⁾.

В периода 2007 – 2013 г. секторна програма „Леонардо да Винчи“ е едно от свързващите звена, което поддържа и осъществява политиката за професионално образование и обучение (ПОО) на страните от ЕС, съобразявайки се със съдържанието и организацията на тази политика в съответната страна членка. Основната цел на Програмата е посредством транснационалното сътрудничество и натрупания опит да бъде повишено качеството на професионалното образование и обучение чрез поощряване на иновациите и разпространението на добри професионални практики и системи в Европа²⁾.

С присъединяването на България към ЕС от нейните институции се очаква да възприемат и ефективно да се включат в интеграционния процес и в осъществяваните общностни политики. По този начин участието на България в секторна програма „Леонардо да Винчи“ се превръща в един от основните инструменти за практическото приложение на съществуващите европейски политики в областта на ПОО. От друга страна, адекватното включване на страна членка в процесите на интеграцията предполага наличието на капацитет за поддържане на демократично, ефективно и устойчиво развитие и способност за конструктивен принос към постигането на целите на самата интеграция (Тонева, 2012: 9). Вследствие на това основният проблем в настоящата публикация е свързан с възможностите за въздействие на секторна програма „Леонардо да Винчи“ върху системата на професионалното образование и обучение в България с оглед да бъдат преодоляни част от основните дефицити в нея, сред които:

- разрушената връзка между образование и пазар на труда;
- липсата на система от показатели за оценка на състоянието, функционирането, динамиката и ефективността на ПОО;
- липсата на работещ механизъм за валидиране на придобитите знания и умения;
- липсата на иновативни услуги, методологии и практики за учене през целия живот, базирани на информационни и комуникационни технологии³⁾.

Същевременно наличните програмни документи⁴⁾ разкриват липсата на цялостен механизъм, който да отвежда от възможностите, заложи в про-

грама „Леонардо да Винчи“, към тяхната практическа реализация, което, от своя страна, в значителна степен ограничава постигането на нейните основни и оперативни цели. Към това следва да бъде прибавено и обстоятелството, че всяко национално общество притежава свои собствени специфики, които отвеждат към максимални или минимални вероятности потенциалът на Програмата да бъде цялостно реализиран и да доведе до необходимото въздействие върху системите на ПОО. Поради това програмата „Леонардо да Винчи“ би могла да бъде разглеждана като възможно решение на очертаните по-горе дефицити, но **ключовите въпроси** в случая са – дали това става на практика и най-вече в каква степен е осъществимо.

Обзор и анализ на изследвания и публикации по научния проблем

В периода 2007 – 2013 г. темата на настоящата статия е **обект на изследване** в една-единствена монография – „Въздействие на секторна програма „Леонардо да Винчи“ в България (2007 – 2012)“, „Мобилност за по-добри работни места“. Монографията е изготвена от авторски екип от Центъра за развитие на човешките ресурси – Българската национална агенция, по програмата „Учене през целия живот 2007 – 2013 г.“

Конкретен **предмет на изследване** в горепосочената публикация са финансираните у нас проекти по децентрализираните дейности на програмата – *Мобилност, Партньорства и Трансфер на иновации*. Осъщественият в публикацията анализ е направен чрез т.нар. възходящ метод (bottom-up approach), включващ изясняването на въздействието на програмата на индивидуално ниво и последователното разширяване на анализа по посока на влиянието на реализираните проекти на институционално ниво и на ниво система на ПОО. Получените данни в резултат на приложения изследователски подход показват три основни нива на въздействие на програмата „Леонардо да Винчи“ върху системата на ПОО у нас – въздействие на индивидуално, институционално и национално ниво. Казано по друг начин, в горепосочената публикация са представени определени доказателства, според които:

- „участието в проекти по програмата „Леонардо да Винчи“ благоприятства усъвършенстването на знанията, уменията и компетенциите на участниците и променя тяхното светоусещане;

- микросредата в институциите, участващи в проекти, се променя чрез заимстването и внедряването на добри практики в ежедневната работа на институциите;

- дейностите по секторна програма „Леонардо да Винчи“ благоприятстват развитието на сферата на професионалното образование и обучение в България, в синхрон с дефинираните цели в стратегия „Европа 2020“⁽⁵⁾.

Получените резултати в осъществения от ЦРЧР изследване водят до закономерния извод, че основните дефицити в системата на професионалното

образование и обучение в България могат да бъдат преодолені чрез секторна програма „Леонардо да Винчи“. Но като резултат от вътрешноведомствено проучване, тази публикация цели повече изграждането на позитивен образ, отколкото представяне на ориентири за конкретни управленски действия. Това се подкрепя и от факта, че в нея преобладават описателните над аналитичните акценти, в резултат на което тя представлява повече каталог на успехи, отколкото структура на налични проблеми.

Въвеждане и представяне на научния проблем

През последните няколко години у нас излязоха поредица от задълбочени проучвания относно възможностите на България, в качеството ѝ на страна член на ЕС, да провежда интеграционни политики (*Димитров, Г. 2008. Прикачването на България към ЕС – няколко аргумента за необходимостта от нова конституция; Карамфилова, Е. 2011. България – член на ЕС: Институционален (авто)портрет; Тонева, Л. 2012. Перспективи за публично партньорство при осъществяване на политиките на ЕС между неправителствения и публичния сектор в България, дисертация за придобиване на научно-образователна степен „Доктор по политология“, 2012, София; Димитров, 2012. Съграждане на гражданството: перспективи за публично партньорство в България; Димитров, Г. 2013. Механизъм за сътрудничество и проверка – споделена политическа безотговорност между ЕК и българските правителства*). Общото, което обединява тези разнопосочни на пръв поглед проучвания, е принципът, че в България европеизацията не протича гладко и не води до максимален ефект, независимо от изследвания обществен сектор, в който следва да бъдат осъществявани публични политики. Това, от своя страна, би могло да бъде обяснено с липсата на капацитет за провеждане на ефективни интеграционни политики, което пък води и до закономерния извод, че е малко вероятно провежданите интеграционни политики в областта на професионалното образование и обучение да са „щастливото изключение“ от общото правило.

Съществуващите към настоящия момент дефицити в системата на ПОО у нас⁶⁾ дават реалното основание да бъде подхотдено и с известна доза скептицизъм по отношение на публикуваните от ЦРЧР данни, и най-вече по отношение на това, как един инструмент за провеждане на политики (в случая секторна програма „Леонардо да Винчи“) води до съответните резултати и оказва въздействие на системно ниво (система на ПОО). Това, от своя страна, налага необходимостта да бъде направена алтернативна и безпристрастна оценка за ролята на секторна програма „Леонардо да Винчи“ за развитието на системата на ПОО у нас.

Цели и задачи

Основната цел на проведеното алтернативно изследване, представено в настоящата публикация, е да бъде проследено дали и как секторна програма

„Леонардо да Винчи“ способства за развитието на системата на професионалното образование и обучение в България.

Прави впечатление, че монографията на ЦРЧР обхваща период от шест години (2007 – 2012 г.), докато публикуваните по-надолу данни представят резултатите от оценка на въздействието на проектите, реализирани през първите четири години от действието на Програмата. В тази връзка съществуващата разлика от две години в обхвата на проектите едва ли може да доведе до коренно противоположни оценки, съобразявайки се с обстоятелството за използван аналогичен изследователски подход и при двете изследвания. И най-малкото поради това, че става дума за едно и също – анализирани са едни и същи проекти по секторна програма „Леонардо да Винчи“, в един и същ (близък/сходен) изследователски период, при еднакви нормативни, институционални и управленски условия.

Преди да бъдат представени основните задачи на проведеното изследване, е необходимо да бъде направено следното важно уточнение – **дейностите по секторна програма** „Леонардо да Винчи“ са структурирани в две основни групи: **централизираните** и **децентрализираните**.

Централизираните дейности се администратират от Изпълнителната агенция за образование, аудио-визия и култура (ЕАСЕА) към Европейската комисия в Брюксел и включват: *Развитие на иновации; Многостранни мрежи; Съпътстващи мерки*. Докато *децентрализираните дейности* се администратират на национално ниво от съответните национални агенции по програма „Учене през целия живот“, като за България тази роля се изпълнява от Центъра за развитие на човешките ресурси (ЦРЧР).

Децентрализираните дейности на секторна програма „Леонардо да Винчи“ включват: *Мобилност, Партньорства и Трансфер на иновации*⁷⁾. Всяка от тях пряко кореспондира с основните и оперативните цели на Програмата⁸⁾, както и с общите цели на политиката за ПОО на европейско ниво⁹⁾. Същевременно всяка от тях по различен начин реализира политики в областта на ПОО: дейност „Мобилност“ – посредством транснационални практики на индивидуално равнище; дейност „Партньорства“ – посредством работни срещи на институционално равнище; дейност „Трансфер на иновации“ – посредством доразвиване и разпространение на иновативни продукти на системно равнище.

Следователно, за да бъде установена ролята на секторна програма „Леонардо да Винчи“ за развитието на системата на ПОО у нас, е необходимо последователно да бъде анализирано доколко всяка от децентрализираните дейности (*Мобилност, Партньорства и Трансфер на иновации*) на Програмата изпълнява предварително заложените в нея основни и оперативни цели¹⁰⁾.

Поради това за изпълнението на поставената цел са формулирани и **четири ключови задачи**.

– Проучване на съществуващата у нас нормативна уредба в областта на ПОО с цел да бъдат открити основните пропуски и дефицити при осъществяването на националната ни политика в областта на ПОО.

– Анализ на ролята на дейност „Мобилност“ в качеството ѝ на инструмент на секторна програма „Леонардо да Винчи“ за реализирането на политики в областта на ПОО.

– Анализ на ролята на дейност „Партньорства“ в качеството ѝ на инструмент на секторна програма „Леонардо да Винчи“ за реализиране на политики в областта на ПОО.

– Анализ на ролята на дейност „Трансфер на иновации“ в качеството ѝ на инструмент на програма „Леонардо да Винчи“ за реализирането на политики в областта на ПОО.

Хипотези

В зависимост от степента на въздействие на децентрализираните дейности на програма „Леонардо да Винчи“ върху системата на ПОО у нас изследването проверява *две възможни хипотези*.

1. Осъществените проекти по децентрализираните дейности (*Мобилност, Партньорства и Трансфер на иновации*) изпълняват *т.нар. „ниски цели“* на Програмата (*оказват въздействие основно на индивидуално ниво*), с което *не допринасят тя да бъде използвана за провеждане на преднамерена политика* за решаване на структурните проблеми на българското професионално образование и обучение.

2. Осъществените проекти по децентрализираните дейности (*Мобилност, Партньорства и Трансфер на иновации*) изпълняват *и т.нар. „високи цели“* на Програмата (*освен на индивидуално ниво оказват въздействие и на ниво институция и/или на ниво система на ПОО*), с което *допринасят тя да бъде използвана за провеждане на преднамерена политика* за решаване на структурните проблеми на българското професионално образование и обучение.

Целта на проверката е, посредством приложението на количествени методи на изследване, да се установи дали натрупването на преобладаващ брой случаи на реализирани проекти ще потвърди една от двете изследователски хипотези, което, от своя страна, ще даде възможност да бъде установено по какъв начин секторна програма „Леонардо да Винчи“ способства за развитието на системата на ПОО у нас.

Методи на изследване – методическа рамка

Обект на изследване в рамките на осъщественото проучване е реализацията на секторна програма „Леонардо да Винчи“ в България, за периода 2007 – 2010 г. Конкретният **предмет на изследване** са финансираните проекти (по дейности *Мобилност, Партньорства и Трансфер на иновации*) за пе-

риода 2007 – 2010 г. от гледна точка на **типологическите различия** в техния целеви обхват и структура.

Именно обхватът и структурата на реализираните по програмата проекти са в основата на предпочетения **концептуален модел на изследване**. Като под **обхват на проектите** са включени и изследвани **индикаторите** – целева група, професионална област и териториална разположеност на бенефициентите. Докато **под структура на проектите са изследвани** – вид и равнище на заложените проектни цели; видове получени резултати и техните съотношения; видове проекти според данните за броя на участниците и характерни „неравномерности“ в подбора на предпочитаните страни партньори за осъществяване на проектите.

С помощта на анализ на количествените отношения в общия масив на реализираните проекти е проверено доколко всеки от **гореизброените индикатори** (общо седем на брой) изпълнява предварително заложените от Програмата основни и оперативни цели¹¹⁾.

Анализирани са единствените съществуващи към края на 2012 г. източници на публично достъпна информация: Компендиуми за реализирани проекти по секторна програма „Леонардо да Винчи“ за 2007, 2008 – 2009, 2010 г. – издания на Центъра за развитие на човешките ресурси и включващи проекти, наградени от Националната агенция със знак за високо качество.

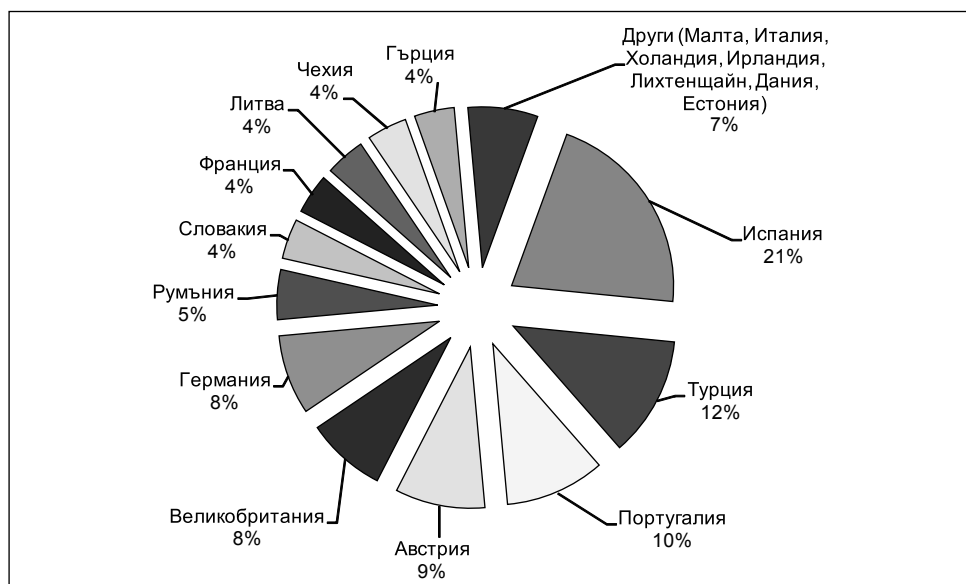
Въведеният **концептуален модел на изследване** е последователно приложен при анализа на проектите, финансирани по всяка от **децентрализираните дейности (Мобилност, Партньорства и Трансфер на иновации)** на Програмата. По този начин е отчетено **доколко всяка от тях се явява инструмент за реализирането на политики в областта на ПОО**. И въз основа на получените резултати е генерализирано **дали и как секторна програма „Леонардо да Винчи“** способства за развитието на системата на професионалното образование и обучение у нас.

Резултати и обобщения, произтичащи от анализа и проучването

Получените резултати показват, че в рамките на разглеждания период дейностите „Мобилност“, „Партньорства“ и „Трансфер на иновации“ са използвани несъизмеримо повече за подобряване на личните компетенции на участниците, отколкото като инструмент/и за подобряване на системата на ПОО у нас. В резултат на това е **потвърдена и първата от предварително формулираните изследователски хипотези** – осъществяването у нас проекти по децентрализираните дейности на Програмата имат устойчиви общи черти, но поради това, че дейностите (Мобилност, Партньорства и Трансфер на иновации) въздействат основно на индивидуално ниво, Програмата не може да бъде използвана за провеждането на преднамерена политика с цел решаване на структурните проблеми на българското професионално образование и обучение.

В рамките на изследвания период (2007 – 2010 г.) получените доказателства показват, че секторна програма „Леонардо да Винчи“ е преднамерено използвана не само за реализиране на образователни политики, но и за атракционнотуристически цели – „приятното прекарване; посетените забележителности“ са изрично посочени като резултат от реализираните по Програмата проекти¹²⁾. Това, от своя страна, би могло да бъде прието за „личностно развитие“ на участниците, но поражда огромни съмнения относно възможностите на тази дейност да бъде използвана за провеждането на образователни политики, защото от употреба на инструмент за постигане на социални цели не се очаква да носи удоволствие на участниците в неговото приложение. Или казано по друг начин – в рамките на анализирания период *участниците разглеждат мобилността като цел сама по себе си*, а не като инструмент за подобряване на системата на ПОО у нас.

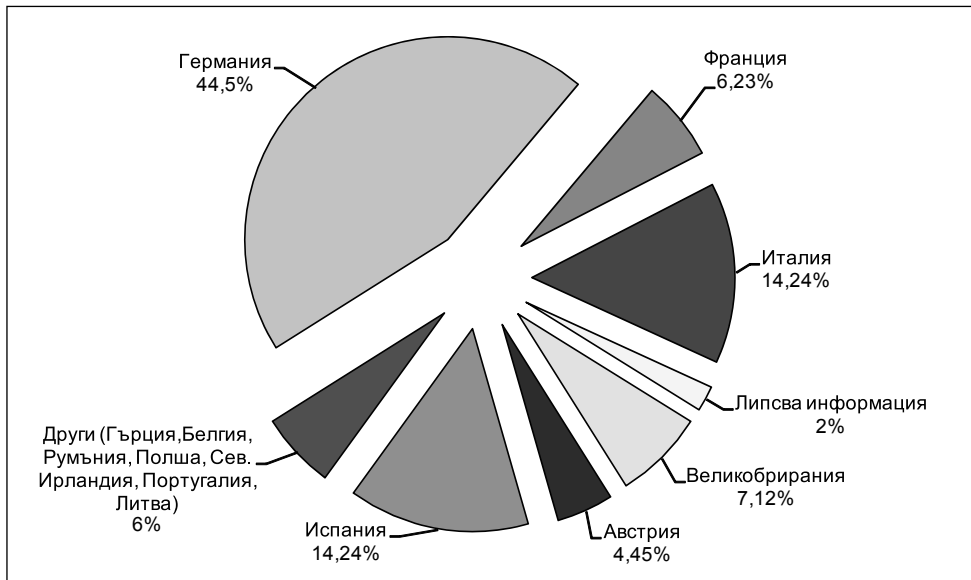
Аналогична е и ситуацията при дейност „Трансфер на иновации“, откъдето са и очакванията „да влязат“ иновации в системата на ПОО у нас (фигура 1).



Фигура 1. Предпочитани страни за партньорство по „Трансфер на иновации“ (2007 – 2010 г.)

Получените резултати показват, че сред предпочитани партньорски страни по дейност „Трансфер на иновации“ за периода 2007 – 2010 г. доминират

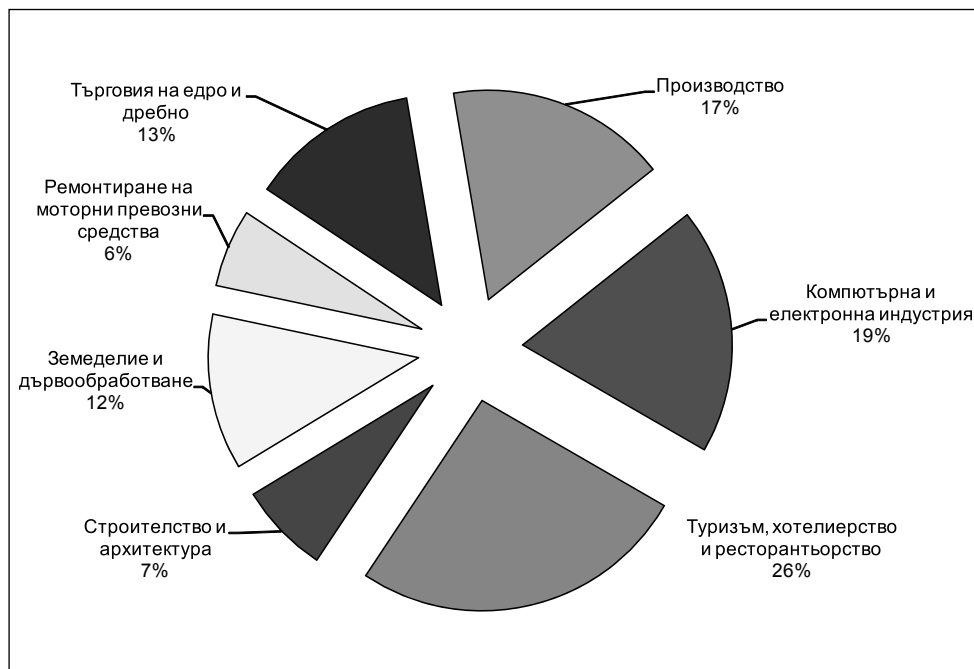
Румъния и Турция за сметка на Франция, Италия и Германия – предпочитани страни за осъществяване на проекти по дейност „Мобилност“ (фигура 2).



Фигура 2. Предпочитани страни за провеждане на „Мобилност“ на лица, преминаващи първоначално професионално образование (ПОО) (2007 – 2010)

Обобщените данни (*фигура 1; фигура 2*) показват, че в рамките на разглеждания период (2007 – 2010 г.) програма „Леонардо да Винчи“ у нас бива използвана за „внесяне на иновации“ от Румъния и Турция и за осъществяване на мобилности в Германия, Франция, Италия и Великобритания.

Същевременно получените резултати недвусмислено показват, че финансираните проекти по децентрализираните дейности на Програмата не способстват за засилване на нарушената връзка между образование и пазар на труда у нас, а се използват най-вече за подобряване на образованието и компетентността на лицата от туристическия бранш. Доказателство за това е представената графика във *фигура 3*.



Фигура 3. Професионална област на проекти по дейност „Мобилност“ за лица, преминаващи първоначално професионално обучение (ППО) (2007–2010)

Резултатите показват, че най-популярният сектор за мобилност с цел практика на лица, преминаващи първоначално професионално обучение (ППО), за периода 2007 – 2010 г. е „туризъм, хотелиерство и ресторантьорство“ – средно 26 на сто от всички публикувани проекти. На последно място, с повече от четири пъти разлика, се нареждат мобилностите с професионална област „ремонтване на МПС“ – средно 6 на сто от всички проекти. Посочените данни свидетелстват за наличието на образователна политика в областта на ПОО, поставяща **силен акцент върху развитието на „туризма, хотелиерството и ресторантьорството“ за сметка на negliжирането на такива професионални области като търговията и производството.**

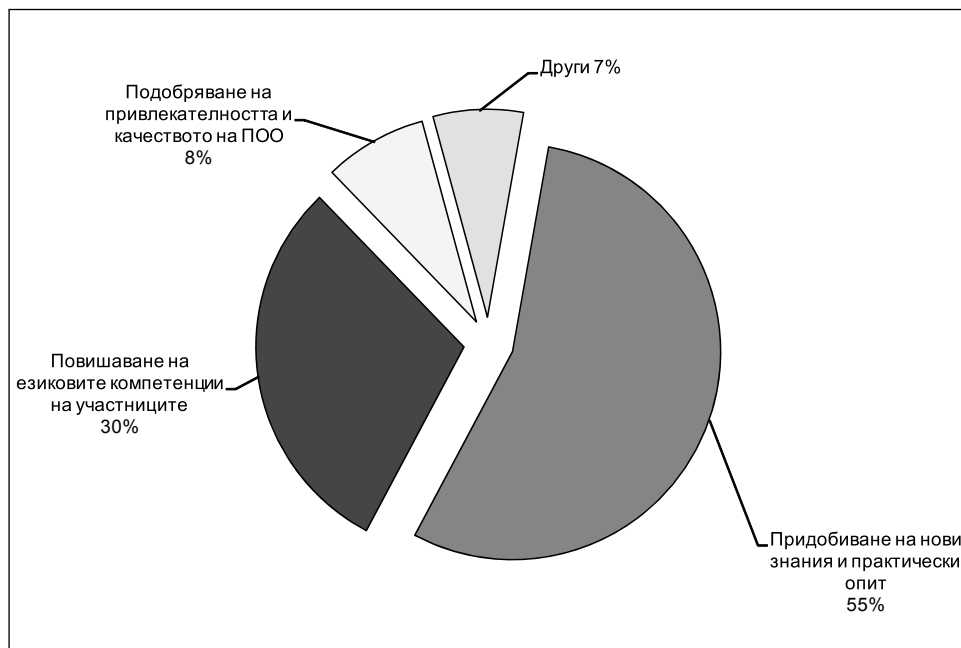
Едновременно с това резултатите отчитат и **липсата на пропорционалност** между броя на населението в съответния географски регион и географското разпределение на бенефициентите на проектите (**фигура 4**).

Регион	Население ¹³⁾ 2010 г.	Бенефициенти 2007 – 2010 г.
Югозападен	29,3%	38 %
Южен-централен	20,1 %	18 %
Северозападен	11,3 %	14 %
Северен-централен	11,6 %	13 %
Югоизточен	14,6 %	9 %
Североизточен	13,1 %	8 %

Фигура 4. Териториална разположеност на бенефициентите на проекти по дейност „Мобилност“

Най-голям е броят на бенефициентите, изпълнили проекти от Югозападен регион (38 на сто), в който живее и малко над 29 на сто от населението в страната. В сравнение с него повече от четири пъти е по малък броят на бенефициентите, изпълнили проекти от Югоизточен (9 на сто) и от Североизточен регион (8 на сто), в който живее над 13 на сто от населението в страната. Т.е. два пъти по-голямото население дава 4 пъти повече проекти. Наблюдаваните тенденции могат да бъдат окачествени като резултат от *съществуващите национални спонтанни „политики“ в областта на ПОО*, отколкото като израз на преднамерено провеждани политики в строгия смисъл на думата – използване на публичен ресурс за постигане на публично заявени цели по ефективен начин.

Представените по-горе резултати поставят изключително съществения въпрос за целите, които реализираните проекти са преследвали в рамките на изследвания период (2007 – 2010 г.). Данните сочат, че формулираните проектни цели са по-скоро индикатор за ад хок поведение на отделни субекти, а не предмет на промислено управление на публична сфера. Отчетена е и липсата на всякаква конкретна логика, която да предопределя, че ресурсът на секторна програма „Леонардо да Винчи“ следва да бъде използван за подобряване на личните компетенции на участниците, но не и за подобряване на качеството на самата система на ПОО у нас – *„иновациите в системата на ПОО“ са най-слабо застъпената цел на финансираните проекти (фигура 5).*



Фигура 5. Цели и задачи на финансираните проекти по дейност „Мобилност“ (2007 – 2010)

Получените данни (фигура 5) показват, че съдържанието на заявените проектни цели, от една страна, и съществуващите дялови пропорции в съвкупността на реализираните проекти, от друга страна, свидетелстват за това, че основната цел на инструмента „Мобилност“ е свързана с подобряване на качеството на работната сила, но не и с качеството на образователната система. Което, от своя страна, е в противовес на формално заявените основни цели на програма „Леонардо да Винчи“⁽¹⁴⁾.

В осъщественото проучване е установена и липсата на всякаква публичност по отношение на данните за броя на участниците във финансираните проекти. Това представлява свидетелство по-скоро за усвояване на публичен ресурс без оглед на стратегически цели или решаването на конкретни задачи, отколкото за преднамерено провеждане на политика в строгия смисъл на думата – използване на публичния ресурс за постигане на публично заявените цели по ефективен начин, което би предполагало и предоставянето на количествени данни, доказващи ефективността на реализираната проектна дейност (фигура 6).

Проекти	2007		2008 – 2009		2010		2007 – 2010	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%
ППО	42	34%	36	36%	32	66%	110	45%
ЛПТ	14	43%	6	66%	8	63%	28	57%
ПОПОО	38	21%	24	46%	14	70%	76	46%

Фигура 6. Публикувани проекти по дейност „Мобилност“, съдържащи данни за броя на участниците за периода 2007 – 2010 г.

Положителен факт е, че с всяка следваща година броят на проектите, които съдържат информация за участниците, нараства устойчиво и в трите целеви групи на дейност „Мобилност“. При все това не може да бъде подминат като маловажен и самият факт, че условната европейска управленска норма за публичност на информация при реализирането на европейски проекти предполага нейната пълнота и яснота. От тази гледна точка, постигнатият през 2010 година максимален дял от около две трети е крайно недостатъчен, за да съдим за реално провеждана открита политика в областта на ПОО.

Изводи и заключения

Заложените основни и оперативни цели на секторна програма „Леонардо да Винчи“⁽¹⁵⁾ свидетелстват за изключителната амбициозност на програмата да бъде свързващото звено, което да поддържа и осъществява политиката за ПОО на страните от ЕС. Във връзка с това те (основните и оперативните цели) са в достатъчна степен промислени и адекватни, за да доведат до въздействие както на индивидуално, така и на институционално ниво и на ниво система на ПОО у нас. Но с предварително поставеното условие, че държавата следва да провежда преднамерена политика в областта на ПОО, която да разпознава гражданите като важен субект на същата тази политика. Когато обаче политиката се провежда на закрито и се свежда до поредица от решаване на кризисни ситуации, не съществуват дори и очаквания да възникне терен, на който гражданското общество да заяви своите компетентности, съответно своите правомощия (Димитров, 2008). Липсата на подобен подход предопределя и получените резултати, отразени в настоящата публикация. А именно – **в рамките на изследвания период (2007 – 2010 г.) програма „Леонардо да Винчи“ е използвана по възможно „най-пасивния начин“ у нас**, т.е. Програмата постига някои свои цели, но въздействие може да бъде отчетено основно на индивидуално равнище (повишени са личните знания, умения и компетенции на участниците). Липсва въздействие на Програмата на институционално ниво и/или на ниво система на ПОО (няма данни за подобряване на качеството на ПОО и за въздействие върху самата система на ПОО).

Търсенето на обяснителни фактори за получените резултати в рамките на осъществяването на проучване предопредели необходимостта от кабинетно проучване на съществуващата у нас нормативна уредба в областта на ПОО (*Закон за професионалното образование и обучение*¹⁶; *Закон за насърчаване на заетостта*¹⁷); *Актуализирана стратегия по заетостта за периода 2008 – 2015 г.*¹⁸; *Национална стратегия за продължаващо професионално обучение за периода 2005 – 2010 г.*¹⁹). Получените резултати (от кабинетното проучване) позволяват да бъдат открити основните пропуски и дефицити, които свидетелстват по-скоро за проблематичност, отколкото за резултатност при осъществяването на националната ни политика в областта на ПОО.

Ключовите дефицити в рамките на изследваните два законови нормативни акта (ЗПОО; ЗНЗ) и произтичащите от тях две стратегии (Актуализирана стратегия по заетостта за периода 2008 – 2015 г.; Национална стратегия за продължаващо професионално обучение за периода 2005 – 2010 г.) са липсата на институционален титуляр, който следва да носи отговорността за формирането и осъществяването на политиките в областта на ПОО, в това число насърчаването на заетостта, както и цялостното изпълнение на законодателно утвърдените стратегии. И на следващо място, но не и по значение – липсата на нормативно гарантиран механизъм за публично партньорство с цел формиране и провеждане на секторна политика, в която позицията на заинтересованите страни да подобри съществено ефективността на употребата на програмните ресурси на ЕС.

Заложеният концептуален модел на изследване с включените в него количествени и качествени методи на изследване и анализ предопределиха **основния извод** от проведеното алтернативно проучване, представено в настоящата публикация – съществуващата у нас нормативна уредба в областта на ПОО се явява своеобразна пречка за провеждането на интеграционни политики и не позволява на програма „Леонардо да Винчи“ да се превърне в истински работещ механизъм, който да спомогне за преодоляването на основните дефицити на системата на ПОО у нас. Поради което всички получени резултати, представени в настоящата публикация, следва да бъдат интерпретирани от гледна точка на пропуснати ползи при осъществяването на проектите, отколкото като умишлено причинени вреди от управлението на Програмата.

Това, от своя страна, предопределя и необходимостта от търсенето на алтернативен управленски модел в България, който да създаде необходимите предпоставки секторна програма „Леонардо да Винчи“, като част от новата европейска програма за образование и обучение „Еразъм +“, да реализира заложените в нея високи обществени цели, които да се превърнат в гарант на устойчив темп на растеж и социално-икономическо развитие.

БЕЛЕЖКИ

1. Заключение на Съвета на ЕС, 16459/08, EDUC 278, SOC 736, MI 499, от 5 декември 2008 г. относно бъдещите приоритети за засилване на европейското сътрудничество в областта на ПОО, http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/council08_bg.pdf, стр. 7.
2. European Commission, "Leonardo da Vinci programme", http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/ldv_en.htm, p. 6.
3. CEDEFOP (2010): Bulgaria. VET in Europe – Country Report 2010, http://www.refernet.de/images_content/Bulgarien.pdf, p. 25 – 26.
4. European Commission, "Leonardo da Vinci programme", http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/ldv_en.htm, p. 6 – 7.
5. „Въздействие на секторна програма „Леонардо да Винчи“ в България (2007 – 2012), Мобилност за по-добри работни места“, стр. 7, стр. 32, ЦРЧР, София, 2013.
6. CEDEFOP (2010): Bulgaria. VET in Europe – Country Report 2010, http://www.refernet.de/images_content/Bulgarien.pdf, p. 25 – 26.
7. „Въздействие на секторна програма „Леонардо да Винчи“ в България (2007 – 2012), Мобилност за по-добри работни места“, стр. 10, ЦРЧР, София, 2013.
8. Практическо ръководство по секторна програма „Леонардо да Винчи“ 2010, Издание на ЦРЧР, 2010, стр. 7 – 8.
9. Copenhagen Declaration, Declaration of the European Ministers of VET and the European Commission, convened in Copenhagen on 29 and 30 November 2002”, http://ec.europa.eu/education/pdf/doc125_en.pdf, p. 2 – 3.
10. „Практическо ръководство по секторна програма „Леонардо да Винчи“ 2010, Издание на ЦРЧР, 2010, с. 7 – 8.
11. Практическо ръководство по секторна програма „Леонардо да Винчи“ 2010, Издание на ЦРЧР, 2010, с. 7 – 8.
12. Практическо ръководство по секторна програма „Леонардо да Винчи“ 2007, Издание на ЦРЧР, 2007, с. 5, 6, 7, 9.
13. Национален статистически институт, „Население и демографски прогнози“, достъпен на <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=19>.
14. Практическо ръководство по секторна програма „Леонардо да Винчи“ 2010, Издание на ЦРЧР, 2010, с. 7 – 8.
15. Център за развитие на човешките ресурси, програма „Леонардо да Винчи“, достъпен на <http://old.hrdc.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0105&n=3&g=>.
16. „Закон за професионалното образование и обучение“, обн., ДВ, бр. 68 от 30.07.1999 г.
17. „Закон за насърчаване на заетостта“ обн., ДВ, бр. 112 от 29.12.2001 г.

18. „Актуализирана стратегия по заетостта за периода 2008 – 2015 г.“, http://www.mlsp.government.bg/bg/docs/Labour_Market_Strategy_2008-2015.pdf.
19. „Национална стратегия за продължаващо професионално обучение за периода 2005 – 2010 г.“, http://www.minedu.government.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/documents/strategies/strategy_prof_edu-2005-10.pdf.

ЛИТЕРАТУРА

- Център за развитие на човешките ресурси (2007): *Практическо ръководство по секторна програма „Леонардо да Винчи“*, София.
- Център за развитие на човешките ресурси (2008): *Практическо ръководство по секторна програма „Леонардо да Винчи“*, София.
- Център за развитие на човешките ресурси (2010): *Практическо ръководство по секторна програма „Леонардо да Винчи“*, София.
- Център за развитие на човешките ресурси (2013): *Въздействие на секторна програма „Леонардо да Винчи“ в България (2007 – 2012), „Мобилност за по-добри работни места“*, София.
- CEDEFOP (2010): Bulgaria. VET in Europe – Country Report 2010
- Димитров, Г. (2008). Прикачването на България към ЕС – няколко аргумента за необходимостта от нова конституция, В: *Европейски перспективи, Юбилеен сборник за 10-годишнината на специалност „Европеистика“*, М. Стойчева (съст.), София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Карамфилова, Е. (2011). *България – член на ЕС: Институционален (авто)портрет*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Димитров, Г. (2012). *Съграждане на гражданството: перспективи за публично партньорство в България (резултати от емпирично проучване)*, София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Тонева, Л. (2012). *Перспективи за публично партньорство при осъществяване на политиките на ЕС между неправителствения и публичния сектор в България*. Дисертация за придобиване на научно-образователна степен „Доктор по политология“, София.
- Заключение на Съвета на ЕС, 16459/08, EDUC 278, SOC 736, MI 499, от 5 декември 2008 г., относно бъдещите приоритети за засилване на европейското сътрудничество в областта на ПОО.
- Съобщение на Европейската комисия, COM (2010) от 03.03.2010 г. относно Европа 2020 – Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.
- Съобщение на Европейската комисия, COM (2010) от 09.06.2010 г. относно Нов импулс за европейското сътрудничество в професио-

- налното образование и обучение за подкрепа на стратегия „Европа 2020“.
- Закон за професионалното образование и обучение, обн. ДВ, бр. 68 от 30.07.1999 г.
- Закон за насърчаване на заетостта, обн. ДВ, бр. 112 от 29.12.2001 г.
- Димитров, Г. (2013). Механизъм за сътрудничество и проверка – споделена политическа безотговорност между ЕК и българските правителства, достъпен на http://research.uni-sofia.bg/jspui/bitstream/10506/1165/1/CVM_Last_prevod_BG.pdf, посетен последно на 28.04.2014 г.
- Център за развитие на човешките ресурси, програма „Леонардо да Винчи“, достъпен на <http://old.hrdc.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0105&n=3&g=>, посетен последно на 07.02.2014 г.
- Център за развитие на човешките ресурси, „Секторна програма „Леонардо да Винчи“, Компендиум 2007, достъпен на http://old.hrdc.bg/fce/001/0125/files/Compendium_Leonardo_2.pdf, посетен последно на 07.02.2014 г.
- Център за развитие на човешките ресурси, „Компендиум „Леонардо да Винчи“, добри практики 2008, стартирали проекти 2009“, достъпен на http://old.hrdc.bg/fce/001/0125/files/26_Kompendium_Leonardo_Da_Vinchi.pdf, посетен последно на 07.02.2014 г.
- Център за развитие на човешките ресурси, „Компендиум секторна програма „Леонардо да Винчи“, стартирали проекти 2010, „Мобилност, Партньорства, Трансфер на иновации“, достъпен на http://old.hrdc.bg/fce/001/0125/files/Compendium_LdV_2010.pdf, посетен последно на 07.02.2014 г.
- Министерство на труда и социалната политика, „Актуализирана стратегия по заетостта за периода 2008 – 2015 г.“, достъпен на http://www.mlsp.government.bg/bg/docs/Labour_Market_Strategy_2008-2015.pdf, посетен последно на 07.02.2014 г.
- Министерство на образованието и науката, „Национална стратегия за продължаващо професионално обучение за периода 2005 – 2010 г.“, достъпен на http://www.minedu.government.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/documents/strategies/strategy_prof_edu-2005-10.pdf, посетен последно на 07.02.2014 г.
- European Commission, “Leonardo da Vinci programme”, достъпен на http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/ldv_en.htm, посетен последно на 10.12.2013 г.
- European Commission, “Copenhagen Declaration, Declaration of the European Ministers of VET and the European Commission, convened in Copenhagen on 29 and 30 November 2002”, достъпен на <http://>

ec.europa.eu/education/pdf/doc125_en.pdf, посетен последно на 09.12.2013 г.

Национален статистически институт, „Население и демографски прогнози“, достъпен на <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=19>, посетен последно на 10.03.2014 г.

THE ROLE OF “LEONARDO DA VINCI” PROGRAMME FOR THE DEVELOPMENT OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN BULGARIA, 2007 – 2010

Abstract. The current article is an important step to be analyzed the existing mechanism of implementation on integration policies in our country at the end of the seventh year of Bulgarian membership in EU. The aim of the article is to present the results of own study about the impact of the Leonardo da Vinci programme (one of the connecting links which supported and implemented the vocational education and training policy in EU countries) on the development of the vocational education and training system (VET) in Bulgaria. The implemented in our country projects under the decentralized activities (Mobility, Partnership, Transfer of Innovation) realized only the Programme “lower aims” (individual level impact). That don’t contribute the Programme to be used for conducting premeditation policy to settle the structural problems in vocational education and training system in Bulgaria. Implemented conceptual model in the study (through the consistent use of quantitative and qualitative research methods and analysis) revealed the main reason for the achieved “lower aims” – the existing regulation in the field of vocational education and training system in Bulgaria – which is the peculiar obstacle for the implementation of integration policies. The predetermined conclusions address the need for alternative governance model in Bulgaria which to establish the necessary prerequisites “Leonardo da Vinci” programme (as a part of the new European Programme for Education and Training “Erasmus +”) to be able to realize the planned higher public purposes which will be converted in a guarantor of sustainable growth and socio-economic development.

✉ **Dimitar Assenov, PhD Student**
Department of European Studies
Faculty of Philosophy
University of Sofia
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: d_asenov@abv.bg